

Tilburg University

Straftoemeting

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:
Delikt en Delinkwent

Publication date:
1989

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Fijnaut, C. J. C. F. (1989). Straftoemeting: Een vergeten probleem. *Delikt en Delinkwent*, 19(10), 925-927.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

C. Fijnaut*

Straftoemeting: een vergeten probleem

Tot laat in de jaren '60 vormde de straftoemeting te zamen met de strafuitvoering en de reclassering het belangrijkste samenstel van zwaartepunten in de wetenschappelijke en de politieke discussie over de strafrechtspleging. Sedertdien is de situatie diepgaand veranderd. Niet alleen zijn opsporing en vervolging de toonaangevende onderwerpen in die discussie geworden, maar ook hebben de eerdergenoemde problemen hierin een ware gedaanteverwisseling ondergaan. Werden zij immers vroeger vooral gesteld in termen van persoonlijke kwaliteit: de deskundigheid van de betrokken functionarissen om te beslissen en de effectiviteit van hun beslissingen naar de veroordeelden in kwestie, tegenwoordig gaat het bovenal om de institutionele kwaliteit: de productiviteit van de werknemers en de capaciteit van de instellingen. In het licht van allerhande gewijzigde maatschappelijke omstandigheden: ideologische, economische, sociale en, niet te vergeten, technologische, is het niet zo vreemd dat deze veranderingen zijn opgetreden. Maar vreemd of niet vreemd in het licht hiervan, naast hun zonnige kanten hebben zij bepaald ook hun schaduwzijden. Eén van deze zijden is dat niet alleen de samenhang tussen straftoemeting en andere onderdelen van de strafrechtspleging uit het oog is verloren, maar ook dat voor de kwaliteit van de straftoemeting op zichzelf nauwelijks nog belangstelling wordt opgebracht. De straftoemeting is m.a.w. in de vergetelheid geraakt.

Hoe ongelukkig, nee, hoe bezwaarlijk dit is, kan treffend worden geïllustreerd aan de hand van het in augustus verschenen rapport: *Voorzieningenbeleid delinquentenzorg en jeugdinstellingen: 1990-1994*. In deze interessante en belangrijke studie wordt becijferd dat bij ongewijzigd beleid op hoofdlijnen en beperkte wijzigingen op zijlijnen - de capaciteit van het gevangeniswezen moet worden opgevoerd van 7748 plaatsen in 1990 naar 9174 plaatsen in 1994. Historisch gezien een ongekend hoogtepunt! Of dieptepunt? Maar daar gaat het nu niet om. Waar het mij wel om gaat, is, dat een deel van de berekening die

* Hoogleraar criminologie en strafrecht aan de Katholieke Universiteit Leuven en de Erasmus Universiteit Rotterdam.

schuilgaat achter deze, voor Nederlandse begrippen, gigantische uitbouw van het penitentiaire systeem, op de straftoemeting slaat. Geconstateerd wordt immers dat de groeiende behoefte aan cellen grotendeels het gevolg is van het feit dat de zittende magistratuur enerzijds meer langdurige vrijheidsstraffen is gaan opleggen, d.w.z. straffen van meer dan 4 jaar, en anderzijds meer en meer vrijheidsstraffen tussen de 6 en 12 maanden geeft. Maar het gekke is dan dat in dit rapport niet deze praktijk van de straftoemeting wordt geproblematiseerd: toch de voornaamste bron van het cellentekort, maar enkel het gevolg ervan. Of misschien is dit voor een ambtelijke commissie van het Directoraat-generaal Jeugdbescherming en Delinquentenzorg van het Ministerie van Justitie nog niet zo gek: zij kan het zich wellicht niet permitteren de wijze waarop de zittende magistratuur vonnist en straffen toemeet ter discussie te stellen. Gek is in elk geval echter wel dat ook buiten het departement de ware aard van het probleem kennelijk niet wordt doorzien en eigenlijk dus een misplaatst probleem voortdurend voorstanders en tegenstanders van de toepassing van de vrijheidsstraf tegen elkaar in het harnas jaagt.

Met te stellen dat het probleem van het cellentekort niet zozeer een capaciteitsprobleem van het gevangeniswezen is als wel een kwaliteitsprobleem van de zittende magistratuur, is in wezen nog niet zoveel gezegd. Want wil deze stelling ook naar een oplossing van het eigenlijke probleem toe zin hebben dan moet ze worden uitgewerkt. Dit wil zeggen dat naast de samenhang tussen straftoemeting en strafuitvoering ook die tussen straftoemeting, opsporing, vervolging en strafvordering in enge zin uit de doeken moet worden gedaan. Eveneens dient op dat moment de discussie over de doeleinden en effecten van straffen opnieuw te worden gevoerd; over deze doeleinden en effecten in het algemeen en over hun betekenis in bijzondere situaties. Verder zullen dan de feitelijke criteria voor straftoemeting moeten worden vergeleken met de beginselen en de formele aanknopingspunten die in het Wetboek van Strafrecht liggen besloten. En tenslotte kan in zulk geval moeilijk worden ontkomen aan een indringend onderzoek van het volledige straffenarsenaal en van de formele verdeling van straffen over de onderscheiden misdaden. Wat een dergelijk onderzoek allemaal zal opleveren, valt niet op voorhand precies te voorspellen. Er is echter reden om aan te nemen dat er niet alleen veel verwarring over de doeleinden en de effecten van straffen uit zal blijken maar ook grote discrepantie, zowel tussen het formele strafstelsel en de feitelijke straftoemeting als binnen de straftoemetingspraktijk ten aanzien van soortgelijke (meer ernstige) gevallen van misdaad.

Een dergelijke uitkomst tenslotte zou ook ons-in de Verenigde Staten

en in Canada houdt zij de gemoederen al (veel) langer bezig- weer plaatsen voor de klassieke vraag: hoe en hoever de rechterlijke vrijheid, beslissingsmacht, op dit punt kanaliseren, beperken? In de Verenigde Staten zijn op deze vraag zeer verschillende antwoorden gegeven. Zij lopen uiteen van dwingend ingrijpen door de wetgever op het vlak van de strafkeuze en de strafmaat tot het instellen van vaste adviescolleges die richtlijnen voor deze straftoemeting ontwerpen en bijstellen. De Canadian Sentencing Commission bewandelt in haar rapport: *Sentencing reform; a Canadian approach* (1987), de middenweg. Naast aanbevelingen om de doeleinden van straffen in de wet gedetailleerd te formuleren, om meer structuur en meer differentiatie aan te brengen in het straffenarsenaal, en om de uitgangspunten en de factoren die de oplegging van straffen moeten beheersen, nauwgezet te bepalen, stelt deze commissie nl. eveneens voor om een permanente commissie in te stellen die de zoëven bedoelde wetgeving moet ontwikkelen en bij de tijd moet houden, die constant de evolutie van de straftoemetingspraktijk moet onderzoeken en evalueren, die de vorming van de rechterlijke macht en de belendende instellingen op dit punt dient te behartigen etc. Ik meen dat het tijd is om in Nederland het Canadese voorbeeld te volgen. De vragen waar het hier om gaat zijn in politiek, juridisch, institutioneel en menselijk opzicht zeker zo belangrijk als de vragen die de Commissie-Moons moet behandelen.